

Тепер четверта частина світового украйнства проживає за межами України. Після другої світової війни українська політична еміграція була особливо численною, причому значну її частину складали взагалі далекі від будь-якої політики звичайні робітники та селяни-колгоспники. У наш час українська діаспора охопила всі матеріки та континенти. Українці за кордоном у більшості випадків мають свої громади, відповідно до місцевих умов організовують своє життя. Українська діаспора фактично влилася в суспільно-економічне та культурне життя країн, де вона перебуває, проте звичайно намагається не забувати і не втрачати своїх спонтанних національних традицій.

Серед української діаспори чимало відомих культурних та політичних діячів, підприємців та бізнесменів, немало й вчених з світовими іменами. Життя української діаспори, її діяльність та історія є невід'ємною складовою частиною загальної історії українського народу. І щоб ті складові частини не стерлися з пам'яті, не втратилися, щоб можна було підтримувати зв'язки між діаспоровими громадами різних країн і континентів та з матір'ю Україною, актуально стала публікація різних довідників про українську діаспору. І найдокладнішим, універсальним з цих довідників має бути ЕУД.

Думку про ЕУД у свій час висловив професор Володимир Кубійович — головний редактор ЕУ, — хоч, правда, концепції ЕУД навіть у загальних рисах він не сформулював.

Конкретна реалізація проекту ЕУД стала можливою у результаті домовленості між НТШ в Америці та Фундацією ЕУ в США у 1987 р. У 1988 р. редакція ЕУД у місті Чикаго приступила до праці, а в окремих країнах створено редакційні групи. Головну редакційну раду ЕУД складають керівні особи НТШ в Америці, провідні вчені Національної АН України, а також авторитетні українські громадські діячі. Очолює Головну редакційну раду ЕУД відомий американський політолог, історик, автор численних монографій та багатьох інших вагомих наукових досліджень, наш земляк — уродженець села Бедевля на Тячівщині, — іноземний член Національної АН України професор університету Лойоли в Чикаго Василь Маркусь.

Завданням ЕУД є бути загальним довідником про минуле й сучасне українського етносу поза межами України, отже, це галузева енциклопедія про одну з ділянок українознавства. Вона перегукується з такими галузевими виданнями, як «Радянська енциклопедія історії України», «Українська літературна енциклопедія», «Географічна енциклопедія України» тощо. Генетично та ідеологічно ЕУД виходить з ЕУ.

ЕУД планується в семи томах: 1. США, 2. Канада, 3. Південна Америка, 4. Австралія, Азія, Африка, 5. Західна Європа, 6. Середньо-Східна Європа і 7. Країни колишнього СРСР.

Однак з технічнопрактичних обставин першим вийшов друком четвертий чи «австралійський» том. Звичайно, «австралійським» його називають тому, що понад 95% вміщено в новому матеріалу, що стосується української спільноти в Австралії. Про два інші континенти — Азію та Африку, де коротше чи довше перебували люди з України чи утворили окремі поселення-громади або залишили індивідуальні сліди своєї творчої праці та присутності, — мовиться тут лише частково.

«Українське поселення в Австралії являє собою дуже оригінальну й цікаву спільноту. Вона наймолодша, бо організована громада заявила про себе, у порівнянні з іншими діаспорами, пізно — з кінця 1940-х рр., часу організованого переселення українців в Австралію з таборів переміщення осіб у Західній Німеччині й Австрії» (с. 9).

«Українська етнічна спільнота в Австралії нараховує всього 25—30 тисяч осіб, проте тут ця громада людей різних прошарків та територіального походження створила унікальне поселення і складну організовану структуру, що дає підстави визначити її як повноцінну малу спільноту (міні-спільноту) у рамках великого австралійського суспільного організму. Українська спільнота інтегрувалася економічно, соціально та культурно в австралійське середовище й загальний процес життя австралійської нації. Проте, у найвищий мірі вона зберегла свою українську ідентичність як австралійських українців або українських австралійців. Рівночасно вона органічно включена в різні прояви життя та структури світової української діаспори» (там же).

В Австралії виявилось особливо багато діячів культури з різних частин України, а тому тут порівняно ширше, ніж в інших країнах розселення української діаспори, розвинулися такі галузі культури, як театр, література, хорове мистецтво, танок, образотворче мистецтво, народне прикладне мистецтво тощо. В ЕУД інформації про всі ці питання приділяється досить значна увага. Докладні й статті про різні вияви праці організованого діаспорного суспільства — школи, бібліотеки, музеї, видавництва, газети, журнали, наукові, освітні, релігійні, мистецькі, спортивні осередки тощо. Відповідна увага приділяється й місцевим неукраїнським установам, що мали і мають відношення до українства.

Досить широко представлені персоналії. Є тут і статті про наших земляків. Наприклад, про відомого в Австралії громадського і політичного діяча Андрія Глуханича (уродженця с. Мирча на Великоберезнянщині), який, до речі, є автором ряду статей рецензованих видань, статті про церковних діячів Василя та Миколу Іванчо (уродженців с. Веряця на Виноградівщині). Цікава докладна стаття В. Трошинського про поліглота, музиканта та подорожника Василя Ярошінського (по-японські Айлосянкі) і т. ін.

ЕУД досить багато ілюстрована фото (у тому числі й кольоровими), схемами, графіками, таблицями тощо.

Читаючи рецензовану книгу, як би передносишь за тридев'ять земель в екзотичну Австралію і уявляєш у багатьох деталях різні сторони життя і діяльності гнаних недалеко наших земляків на тому далішому континенті.

Видана ця книга українською мовою, надрукована петитом і три шпалти академічним правописом 1929, обсяг 250 сторінок великого формату, тираж 10 тисяч примірників.

Отже, початок зроблений і він не просто задовільний, а цілком добрий. Побажаємо ж головному редакторові і всій редакції ЕУД козацького здоров'я, наснаги в праці і успішно завершити всі сім томів такого потрібного діаспорі і мешканцям України цього унікального та безпрецедентного видання.

Йосип ДЗЕНДЗЕЛІВСЬКИЙ,
доктор філологічних наук, професор.

СИЛА І СЛАБКІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНІЧНОЇ ГРУПИ В США

У кінці 50-х — на початку 60-х років різні вітки влади Сполучених Штатів Америки були вимушенні звернути увагу на перманентний лобізм багаточисленних етнічних груп. Боротьба чорношкірого населення за громадянські права, яка була домінантним чинником у сфері етнічних відносин цього періоду, не могла нівелювати національні змагання інших груп. Активною була і українська етнічна група, діяльність якої визначалася наступними чинниками:

1. Приїзд в 1948—1953 роках «переміщених осіб» (Displaced Persons) з території Німеччини, який традиційно прийнято вважати третьою хвилею ук-

Мирослава ПЕЦКАР,
асpirантка кафедри нової, новітньої історії та історіографії
Ужгородського держуніверситету

ШЕВЧЕНКО У ВАШИНГТОНІ

райської еміграції в США. Дослідники проблеми наводять різні дані про їх кількість: 60 тисяч (LeMay, Michael C. The Struggle for Influence, 1985; Encyclopedia of Ukraine, vol. 5, 1993) 80 тисяч (Subletny, Orest. Ukrainians in North America An Illustrated History, 1991) 85 тисяч (Harvard Encyclopedia of American Ethnic Groups, 1980), 100 тисяч (Dushnyc, Walter. Ukrainians and Ruthenians. // America's Ethnic Politics, 1982). Нова імміграція значно пожвавила гро-

мадське життя вже значно засимільованої української етнічної групи в США, посилила її політичний характер.

2. Неприміття факту знаходження України в складі Радянського Союзу. На Четвертому Конгресі американських українців (5—6 листопада 1949 р.) була прийнята резолюція про те, що «одиночкою дорогою до повернення українському народу його природних прав як вільної нації є відокремити Україну від Советської Росії та дати змогу українському народові стати членом

европейської федерації, де він традицією, своєю культурою та своїми національними прикметами належить». Ця позиція стала передумовою для спроб перетворення концепції «визволення поневолених націй» Ейзенхауера — Даллеса в офіційну тенденцію зовнішньої політики США.

3. Політична активність української етнічної групи була «зовнішньо» орієнтована, тобто спрямовувала на вирішення в Європі українського питання, і майже не торкалася внутрішньоамериканських проблем.

4. Практика представництва членами Конгресу США прагнень певних «груп інтересу». Лідери українських організацій досить активно шукали контактів з представниками законодавчої влади і, таким чином, декілька разів добивалися прийняття палатами Конгресу зініційованих ними резолюцій. Слід за-значити, що досить значний вплив етнічних груп на формування зовнішньої політики на рівні Конгресу, є набагато слабшим щодо виконавчої влади — президента і його адміністрації. А саме президент є основним актором у формуванні американської зовнішньої політики.

5. Організаційна структура української етнічної групи, що була базисом для висунення вимог перед представниками американської влади, мала значні недоліки. Незважаючи на те, що в період 1940—1980 рр. існувала єдина «парасолькова» організація — Український Конгресовий Комітет Америки (УККА) — фракційність, боротьба за лідерство в українській громаді нейтралізувала її спроби вплинути на формування американської офіційної політики.

6. Протягом 50—60-х років представники влади США поступово визнали необхідність будувати свою етнічну політику, враховуючи концепції «культурного плюралізму» і «етнічної різноманітності», що були розроблені американськими соціологами та істориками Горацем Калленом, Оскаром Гендліним, Натаном Глейзером, Міттоном Гордоном та іншими. З точки зору соціології, проходив процес визнання домінантною «більшістю» прав та інтересів «меншостей». Щодо етнічних груп східноєвропейського походження це було так зване «символічне» визнання: надавалися деякі посади в органах державного управління; представники американського уряду та Конгресу були присутніми під час святкування національних знаменних дат; влада сприяла у спорудженні пам'ятників національним діям, проведенні фестивалів, етнічних днів.

У цих соціально-політичних умовах, на початку 60-х років, українська громада здійснила проект, який по цей день є одним з найбільших ІІ конструктивних досягнень. Мова йде про спорудження пам'ятника Тарасу Григоровичу Шевченку на громадських землях столиці США Вашингтона. Повертаючись до вищохарактеризованих чинників, слід за-значити, що успіх цього проекту був свідченням наступних тенденцій:

1. Здатності української етнічної групи згортовуватися для вирішення справ, які є загальнозначущими і не зачіпають питання про політичне лідерство.

2. Наявності можливості у провідних діячів української громади, зокрема представників УККА, «лобувати» прийняття рішень у Конгресі посередництвом налагодження зв'язків з окремими законодавцями.

3. Рішення законодавчої і виконавчої влади США «символічно» (Від автора. — У значенні, проаналізованому вище) визнати значення і роль української групи у суспільно-політичному житті США.

Для обґрунтування запропонованих нами тез потрібно звернутися до історії здійснення шевченківського проекту.

Вперше ідея спорудження на території Сполучених Штатів Америки пам'ятника Тарасу Григоровичу Шевченку була сформульована в середині 50-х років. Подібний проект був підготовлений президентом Наукового Товариства імені Шевченка (НТШ) Романом Смаль-Стоцьким. Але відсутність міцної інституційної основи у ініціаторів проекту зумовила його загальну невдачу.

У 1958 році ідея спорудження пам'ятника на громадських землях Вашингтона була сприйнята найбільшими організаціями української етнічної групи в США — Українською Національною Асамблеєю (УНА) і Українським Конгресовим Комітетом Америки (УККА). 29 травня 1958 р. на 24-му Конвенті УНА була прийнята резолюція, що повноважувала комітет з питань культури УНА здійснювати всі можливі заходи, спрямовані на одобрення законодавчої і виконавчої владою США шевченківського проекту. Діячі УНА усвідомили необхідність об'єднання зусиль всіх впливових інституцій української громади, і тому тоді ж було сквалено рішення про «досягнення згоди з іншими організаціями про перетворення цього проекту і ініціативи в спільну справу всієї громади». Цей прецедент став основою для прийняття аналогічної резолюції Сьомим Конгресом Американських Українців (22 лютого 1959 р.), який проводився під егідою УККА. Вперше, з часу закінчення Другої світової війни, українська етнічна група в США консолідувалася для здійснення дійсно реального проекту.

Завдяки зв'язкам з багатьма політичними діячами США, в тому числі з представниками законодавчої влади, керівництво здійснення проекту зосередилося в руках Лева Добрянського — професора Джорджтаунського університету, президента УККА, друга Романа Смаль-Стоцького. Саме в цей час розпочалася кампанія за прийняття Конгресом США резолюції про святкування Тижня поневолених націй. Добрянський налагодив контакти з багатьма конгресменами, формуючи таким чином лобістську групу для впливу на найвищий законодавчий орган з метою одобрення цього проекту. Це повинно було стати передумовою для затвердження резолюції як Закону США президентом Дуайтом Ейзенхауером. Рішення Лева Добрянського про проведення резолюції на білартійній основі (демократична і республіканська партії) стало чинником, що в майбутньому зумовив успіх цього почину. Ця ж тактика використовувалася під час розгляду в обох палатах американського конгресу справи про спорудження пам'ятника Шевченку. Резолюція (H.J.Res 311) була внесена на розгляд Палати Представників 17 березня 1959 р. конгресменом Бентлі А. з штату Мічиган, а в Сенаті цей захід здійснив Джавітц Дж. (S.J.Res 54) з штату Нью-Йорк. Робота над спільною резолюцією обох палат Конгресу розпочалася лише в 1960 р.

Цілком очевидним був факт, що здійснення такого проекту потребуватиме не лише значних організаційних зу-

силь, одобрення законодавчої та багаточисленними агентствами виконавчої влади, але й великої кількості коштів. Питання про суб'єкти фінансування заходу особливо цікавило американських законодавців. Сенатор Джавітц Дж. під час внесення резолюції завірив інших членів Сенату в тому, що українська громада зобов'язалася самостійно вирішити цю проблему. Цікаво, що законодавці, які спонсорували і відповідали в Палаті Представників і в Сенаті на проходження «шевченківської» резолюції, постійно згадували про захоплення поета особою Дж. Вашингтона і взагалі американськими ідеалами свободи, незалежності, рівності. Гадаємо, що цей тактичний хід значно сприяв загальному успіху справи, адже проходження любої резолюції в Конгресі США залежить від цілого системи чинників, в тому числі і психологічних.

Іншою характерною рисою американського законодавчого процесу є поступально-ієархічний розгляд законопроекту у відповідних комісіях і підкомісіях Конгресу, агентствах президентської адміністрації — виконавчої влади США. Лише після аналізу проекту цими інституціями він стає предметом обговорення та прийняття всіма членами Конгресу чи окремих його палат.

Ця практика у 1959 році значно ускладнила проходження шевченківської резолюції. Справа в тому, що цей законопроект після розгляду в Комісії Мистецтв Палати Представників циркулював по великій кількості агентств.

Протягом 50-х років на розгляд подавалася велика кількість подібних проектів, що врешті-решт викликало незадоволення органів управління великих міст, де планувалося споруджувати пам'ятники національним героям. Наприклад, міський уряд Вашингтона протестував проти надмірного нагромадження пам'ятників на вулицях столиці. В цих умовах Федеральний Департамент зовнішнього оточення зайняв негативне становище і щодо спорудження пам'ятника Шевченку. Але підтримка проекту багатьма політичними діячами і впливом української громади змінила позицію співробітників цієї установи. Вони були пересвідчені аргументом, що святкування 100-річчя з дня смерті поета на американській землі позбавить СРСР зорів під час проведення аналогічних торжеств.

Під час слухання законопроекту в Підкомітеті з справ бібліотек і меморіалів його ініціаторами був враховано попредній досвід, і тому з українських політичних діячів був присутнім не лише Добрянський Л., але й президент НТШ Смаль-Стоцький Р., президент Української Національної Асоціації (УНА) Галичин Д., командир організації Українсько-Американських Військових Ветеранів Волинець Дж. Продовжував демонструвати підтримку резолюції ІІ спонсор — конгресмен Бентлі А. Заява про одобрення проекту була також надіслана сенатором Джавітцем Дж., який в цей час ініціював у верхній палаті Конгресу резолюцію про святкування Тижня поневолених націй.

Відомо, яку роль у житті американського суспільства відіграє «четверта влада» — преса. Її вплив був продемонстрований і під час шевченківської кампанії. Ряд газет, зокрема «Вашингтон Пост», помістив статті, спрямовані проти схвалення резолюції вищим законодавчим органом США. Okрім вже випробу-

ваного аргументу про естетичне переваження столиці пам'ятниками, наводилися і нові. «Вашингтон Пост» і особливо російська преса в США, у своїх статтях і коментарях старалася переконати правлячі американські кола і супільну думку про те, що Шевченкова творчість є антирелігійна, основана на антиросійських, антипольських і антисемітських мотивах. Використовувалася навіть відома радианська літературознавча теза про те, що Шевченко є ідеологічною передтечою комунізму. Як аргумент наводилися факти про спорудження пам'ятників посту в СРСР. У відповідь Смаль-Стоцький Р. написав статтю «Шевченко та євреї», в якій спростувалися обвинувачення поета в антисемітізмі.

Але налагодження контактів представників української громади з службовцями урядових агентств, початок альтернативної пропагандистської кампанії в пресі сприяло улагодженню цих проблем. На початку травня 1959 року члени Підкомітету з справ бібліотек і меморіалів передали резолюцію на розгляд Комітету з питань адміністрації, який 1 червня одобрив як H.Res.311, так і H.Res. 534, що уповноважувала публікацію біографії Шевченка, написану Добрянським Левом, як урядового документу.

2 червня конгресмен Лесінський вінс обидві резолюції на розгляд Палати Представників, при цьому заявив, що цей, з точки зору американців, ідеалістичний захід є важливим козиром у холодній війні з СРСР. 24 червня резолюція була прийнята. Важливим чинником, що привів до загального успіху, була підтримка проекту конгресменом Мак Кормаком Дж. — лідером республіканської більшості в Палаті Представників. Для пояснення цієї позиції Республіканської партії слід згадати, що напередодні президентських виборів 1960 року її лідери намагалися позбавити демократів їх традиційної опори з числа більшості американських етнічних груп, зокрема слов'ян. Саме тому у 1959 році був сформований Комітет республіканської партії з питань програм і прогресу, віце-головою якого з питань національної безпеки і миру було обрано президента УККА Леву Добрянського. Ще раніше, 1952 році, республіканці здійснили більш радикальний захід. Мова йде про утворення Національного дивізіону Республіканської партії. Цікаво, що у липні 1966 р. на Національному конвенті республіканців у Сан-Франциско Добрянський став віце-президентом і цього структурного підрозділу. Тоді ж вперше в платформу Республіканської партії була вміщена теза про Україну як поневолену комуністичним пануванням націю.

Символічно, що у Сенаті резолюцію про спорудження пам'ятника Шевченку (S.J.Res. 54) поставив на розгляд сенатор Джайлз Дж. — спонсор резолюції про відзначення Тижня поневоленіх націй. Її проходженням також сприяли промови сенаторів Кітінга К., Гріна Т.-Ф. — представників штатів Нью-Йорк та Род-Айленд, де проживають одні з найбільших в США українських громад. 31 березня 1960 року розпочалися спільні слухання обох палат Конгресу, на яких були присутні представники різних українських громадських організацій.

Вище вже наводилися факти про публікацію брошур «Європейський борець за свободу, Тарас Шевченко, 1814—1861» як офіційного документу

Конгресу. Причина здійснення цього заходу була простою. Особистість Тараса Шевченка була «егета incognita» для більшості законодавців, американського суспільства в цілому. окрім біографії Шевченка у брошурі були вміщені текст резолюцій конгресменів Бентлі і Лесінські, текст закону, який юридично повноважував спорудження пам'ятника у Вашингтоні, статті Маннінга К., Дороженка Д., Бойка Ю. з Вільного Українського Університету, Смаль-Стоцького Р. та інших. Примітки брошурі були розіслані багатьом політичним і державним діячам, і незабаром на Конгрес почали надходити листи про підтримку шевченківського проекту.

Все це сприяло загальному успіху справи — 24 липня 1960 р. резолюція була прийнята Палатою Представників, а 31 серпня — Сенатом. 13 вересня резолюції затвердив президент США Дуайт Ейзенхауер і таким чином вона стала законом США (Public Law 86—749). Згідно з законом асоціація, створена з метою координації шевченківського проекту, була зобов'язана спорудити пам'ятник на громадській землі федерального округу Колумбія протягом двох років з дня затвердження резолюції. Відповідним департаментам американської адміністрації надавалися повноваження вибрati у Вашингтоні місце розташування пам'ятника.

Наступною проблемою було фінансове забезпечення проекту. Згідно з законом американський уряд сприяв здійсненню проекту лише виділенням громадської землі у Вашингтоні. Для координації зусилів української громади, з ініціативи УККА і УНА, було сформовано комітет для відзначення сторіччя з дня смерті Шевченка. Його головою одноголосно було обрано президента НТШ Смаль-Стоцького Р. Основним завданням комітету було визначене збирання коштів у середовищі української громади для фінансування спорудження пам'ятника. Окрім того, в його функції входило ознайомлення американської громадськості з творами Тараса Шевченка, пропаганда тези про значення шевченківського проекту у холодній війні з СРСР, координація діяльності з урядовими агентствами США.

Саме завдяки цій координації наприкінці 1962 року було нарешті вирішено питання про розташування пам'ятника. Протягом двох років (1960—1962) Леву Добрянському та іншим представникам українсько-американських організацій приходилося наносити візити в урядові агентства, влаштовувати зустрічі з законодавцями з метою прискорення запровадження в дію закону 86-749. Нарешті 6 грудня 1962 р. Комісія міського планування Вашингтона визначила П-Стріт (P Street) місцем для спорудження пам'ятника.

Після прийняття цього урядового рішення здійснення запланованого заходу значно прискорилося. У квітні 1963 р. був остаточно затверджений проект пам'ятника канадськими авторами Лео Моля і К. Жук, а 21 вересня відбулася урочиста закладка монумента. Ця церемонія фінансувалася Українським Конгресовим Комітетом Америки і Науковим Товариством імені Шевченка. Присутніми були 3 тис. чоловік. Трансляцію вели три телевізори і багато радіокампаній. Подія була також висвітлена в такій впливовій газеті як «Вашингтон Пост» (22 вересня 1962 р.).

Слід вказати, що редакція цієї газети не припиняла «антишевченківської» пропаганди. 23 березня 1964 р. була опублікована стаття «Поетична несправедливість», у якій стверджувалося, що почеєнне місце у столиці було виділено для пам'ятника «національному ідолу», який є невідомим і незрозумілім для американців. Для пояснення цього парадоксу вказувалося на дієвість проукраїнських лобістських груп.

Але в результаті зусиль української громади, яка після публікації статті «Поетична несправедливість» надіслала в редакцію «Вашингтон Пост» багато листів протесту, «контрстейт» Смаль-Стоцького Р., критика припинилася.

У квітні 1964 року розпочалося спорудження пам'ятника і цей процес досить широко висвітлювався у засобах масової інформації. Так, наприклад, 24 травня для жителів Вашингтона демонструвалася телепередача про історію шевченківського проекту, у якій брали участь Добрянський Л., Смаль-Стоцький Р., конгресмен Дервінскі Дж., а 14 червня вже радіостанція Чикаго транслювала дебати з приводу спорудження пам'ятника.

У результаті пропагандистської діяльності представників українських організацій, американська громадська думка була позитивно настроєна напередодні відкриття пам'ятника. Декілька років очікувана церемонія відбулася 27 червня 1964 р. З цієї нагоди президент Українського Конгресового Комітету Америки надіслав запрошення всім конгресменам і сенаторам США. Члени Ради округу Колумбія проголосили 27 червня «Шевченківським днем в національній столиці». Добра організація справи привела і до відповідних результатів — присутніми на церемонії відкриття пам'ятника було 100 тисяч чоловік!!! Такої кількості людей не було ще на жодній подібній церемонії в столиці Сполучених Штатів.

Символічно, що честь відкриття пам'ятника була надана Дуайту Ейзенхауеру — екс-президенту США, який законодавчо у вересні 1960 р. авторизував спорудження пам'ятника на громадських землях Вашингтона. У промові Ейзенхауера закликав американську громадськість підтримати рух поневолених націй, сприяти досягненню ними незалежності і свободи. Не залишився останній від події Конгрес США — у зв'язку з відкриттям пам'ятника були опубліковані два тематичні випуски «Congressional Records» («Шевченко. Пам'ятник Залінення, Свободи і Незалежності всіх Поневолених народів», 1964, 119 стор.; «Статуя Свободи Шевченка в Столиці Держави», 1964, 150 стор.). У першій із названих брошур було зібрано промови 82 конгресменів і 18 сенаторів на тему шевченківського проекту. Спонсором і ініціатором другого видання був конгресмен Дервінскі Дж. з штату Іллінойс — особа, яка внесла на розгляд Палати Представників резолюцію № 311. У ньому були вміщені тексти промов, проголошених під час відкриття пам'ятника.

Успіх шевченківського проекту став стимулом для початку нової діяльності лобістського характеру української громади США. Мова йде про спроби протягом 1974—1966 років видати накладом американського уряду «Шевченківську марку свободи», добитися відкриття Шевченківського відділу в Бібліотеці Конгресу США, налагодити нові зв'язки

в урядових колах для досягнення цих завдань, але ці питання вже не є предметом нашого розгляду.

Нас цікавлять передумови сплеску активності української етнічної групи, яка, загалом, була політично пасивною у «внутрішньоамериканському» житті, а також головні дійові особи успішного шевченківського проекту. Шодо другої проблеми, то п'їсторіографічне дослідження вказує на характерну тенденцію — відсутність єдності серед провідних українських організацій, їх безпідставну боротьбу за лідерство у представленні інтересів всієї громади. Так, лідери Українського Конгресового Комітету Америки не визнали жодних альтернатив: «Основну роль у здійсненні цих заходів відіграв вінницький офіс УККА і особисто Лев Добрянський». Інша впливова організація — Українська Національна Асоціація — також цілком безкомпромісно цю заслугу приписала собі. Рацио мають політично не заангажовані автори «Енциклопедії України» — спорудження пам'ятника Тарасу Шевченку на громадській землі в центрі Вашингтона стало можливим в результаті об'єднання зусиль більшості українських громадських організацій США, зокрема найвпливовіших — УККА і УНА. Саме ця реальність є однією з відповідей на інше поставлене питання: «В чому полягають причини успіхів української етнічної групи в 60-ті — на початку 70-х років?» Цю іншу проблему зважено проаналізував Орест Субтельний.

Українські організації приходили до консенсусу лише в одному питанні — необхідності досягнення для України незалежності. Але ця теза була приводом для того, щоб обвинувачувати один одного в допущенні політичних помилок, які заважають Україні стати самостійною державою. Тенденцією фракційності в середовищі українських політичних організацій, витрачання енергії на внутрішні суперечки підмітили

і автори «Гарвардської енциклопедії американських етнічних груп», яких теж важко звинуватити в упередженному ставленні до української громади.

Конструктивна взаємодія була реальною лише в 60-ті — перші половині 70-х років — час розвитку інфраструктурної самоорганізації української етнічної групи в США. Тоді повернення додому, в незалежну Україну, здавалося химерною теоретичною можливістю, а тенденція до заохочення етнічної різноманітності в

США сприяла намаганням колишніх українських іммігрантів створити «малу Україну в Північній Америці».

Аналізуючи чинники, які сприяли спорудженню пам'ятника Шевченку, слід згадати, що рівень взаємодії між українськими організаціями і американською владою залежав, в значній мірі, від стану американо-радянських відносин. Наприклад, під час Другої світової війни антирадянський характер УККА не сприяв налагодженню конструктивних зв'язків з урядовими інституціями, більше того, він їх лякав. Але розгортання холодної війни в 50-ті — на поч. 60-х років заставило офіційний Вашингтон враховувати критичне сприйняття його політики українськими організаціями, позитивно реагувати на деякі їх ініціативи, а також інших етнічних груп.

Саме їх лобістська діяльність заставила президента Ейзенхауера у 1959 р. підписати закон про щорічне святкування Тижня поневолених націй. Але американська адміністрація, затверджуючи резолюцію, чітко усвідомлювала, що мета східноєвропейських етнічних груп є недосяжною. На той час під впливом політичних реалій офіційний Вашингтон вже відмовився від тези «звільнення Європи» від радянського домінування. На його неспроможність втрутитися в східноєвропейські справи вказали вже події 1956 р. в Угорщині. Оскільки двоїстість зовнішньої політики американської адміністрації загрожувала втратою довір'я, отже, підтримки на чергових виборах східноєвропейських етнічних груп, то Конгрес, президент сприяли здійсненню інших їх ініціатив.

Таким чином, історія спорудження пам'ятника Тарасу Шевченку в центрі Вашингтона продемонструвала багато тенденцій розвитку як української громади в США, так і американської офіційної політики щодо неросійських народів СРСР, східноєвропейських етнічних груп на своїй території.

Юрій ШКРОБІНЕЦЬ

КОБЗАР ДО УЖГОРОДА ЙДЕ

І день іде, і ніч іде...
І голову скопивши в руки,
Дивується, чому не йде
Апостол правди і науки!

Т.Г.ШЕВЧЕНКО

І день іде, і ніч іде...
І хоч у Сонця давній досвід,
Займається поволі досвіт
Неначе хтось його пряде.

Неначе пазурами тьма
Скубе нитки несосвітенно

І вириває веретено
Із рук у світла... Та дарма!

У Сонця безліч веретен!
Снуються промені, як ниті,
Сяйлива злива струменить — і
Наш день розвидниться ладен!

Бо Сонце йде і день веде.
Хоч дурить очі мімікрія,
Яскріє світ, зоріс мрія:
Кобзар іде — і до нас іде!

Кобзар до Ужгорода йде,
Із-за Дніпра іде в Карпати.
Хіба в таке світання спати?!
Стрічай-но плем'я молоде!

І молоде, і немолоде,
І плем'я старше, і середуше,
І нині сущє, і грядуще:
Кобзар до Ужгорода йде!